

KIS-622 – Ar brezhoneg etre Stad ha mastar

(AM da GE – 16 03 99)

Ur framm diougonadel dereat hon eus ezhomm. *Roudour* a ra ul labour dedennus evit deskiñ yezhadur, gerioù arnevez. Marteze e ve talvoudus labourat gant an diazez-se evit sevel ur greizenn diougonañ. Ur prantad 'm eus heuliet ganto : tud varrek ha stavelloù o deus. N'ouzon ket penaos e labouront abaoe marv Herve KERRAIN. Gant *Stumdi* e vo ret labourat ivez abalamour ma stummont kelennerion skolioù kristen. Mar gallfe ar vrezhonegerion kenlabourat war an hevelep roud e ve dispar. Siwazh, pa welan ar pennad a-zivout *Windows 98 e brezhoneg*¹...

[...] Mar o deus c'hoant ar re all treiñ ar brezhoneg en un trefodach e vo hepdon. Ne zeskin ket « un dresadenn simetrik » pe « c'hoari a ran teatr barzh un tamm dekor ».

A-wechoù ez emc'houlennan ha ne ve ket ret bezañ un trefodacher evit kaout ur gourc'hwel er skinwel pe er skingomz a Stad. Hag ar re all o heuliañ... A-benn ar fin e vo gwelet ar brezhoneg evel un damyezh na dalv ket ar boan labourat ganti peogwir e vo re dost d'ar galleg. Penaos dispign kalz arc'hant hep lakaat an traoù da vont gwelloc'h ? Sell ouzh Stad Bro C'hall. Roet e vez kalz arc'hant da *T.E.S.* ha da *France 3*. Petra 'vez graet gante ? Ur yezh paour evel Job he stumm disframmet. « Ar Skol veur a dalv da grouiñ genaoueion dalvoudus », eme LENIN. Labourioù a Stad war ar brezhoneg a grou ur yezh divlaz. Hevelep doare, hevelep pal : kaout speredoù izel. Na soñjit ket, na zeskit ket ! Arabat deoc'h bezañ speredek, arabat deoc'h bezañ gouest da varn ar pezh a welit, ar pezh a glevit. Pelec'h emañ Gwirioù an Den ?

(GE da AM – 19 03 99)

---

¹ “L’informatique en breton. *Guidexpress Windows 98 e brezhoneg* vient de sortir”, *Ouest France*, 14 03 99. Er pennad e lenner : “Le guide a été traduit entièrement par l’Institut Culturel de Bretagne [anvad all *Skol Uhel ar Vro*]. — Cet ouvrage de 160 pages est le premier livre en breton dédié à l’informatique.”

Mantret out gant difreterezh an drefoederion. Ne lavarin dit nemet ar pezh a lavare din Roparz HEMON pergont vloaz 'zo — rak n'eo ket nevez an anadenn — pa 'm c'hleve o klemm evel ma rez te hiziv : “kendalc'hit gant ho labour, na vezit ket chalet ganto, se a ve reiñ dezho ur pouez n'o deus ket”. E dibenn an 19t kantved hag e derou an 20t e turmude an hevelep mastarerion en-dro da VALLEE. Piv en deus soñj anezho hiziv, lakaet er-maez an istorourion ?

Arabat evelkent diwelout ar saviad politikel ma labouromp. Ar galloud Stad ne c'hell ket mougañ an turmud kreñv ouzh kreñv a sav e Breizh a-du gant ar brezhoneg. An dañjer eo e teufe hemañ d'ur wir yezh, eleze en araez da vezañ yezh ur gevredigezh. Pennaenn al leviadur Stad eo neuze skoazellañ an obererezhioù dinoaz evel ar folklor, gwarderezh an trefoedoù pe ar studioù skolveurel war danvezioù an tremened. Alese tavantegezh an danvez servijet gant ar mediaoù. Warlene e ser klask gourc'hwel he deus va merc'h graet ur prantad evel kelaouerez vrezhonek e *Radio Bretagne Ouest* ; buan e voe pourvezet dezhi roll ar gerioù arnevez a voazie hi war ar pemdez gant ar gerioù trefoet he doa da erlec'hiañ outo. Ur gazetenn vras evel *Ouest France*, o tennañ etre 800 000 hag ur milion a skouerennoù bemdez a vez dindan evezh pizh Maodiernezh an Diabarzh. Souezh ebet e kinnigfe ar *Guidexpress Windows 98 e brezhoneg* evel “le premier livre en breton dédié à l'informatique”. Pa zeuas e goulou va *Geriadur ar Stlenneg* e 1995, e voen pedet d'un etrewel gant Jean-Laurent BRAS, a oa neuze penngeveller e *Ouest France* Kemper, hag e tremenis un nebeut eurvezhioù o pourchas stlenn dezhañ evit ur pennad bras a-zivout *Preder* hag al levr nevez embannet. Entanet e tiskoueze bezañ JLB. Ar pennad avat ne zeuas nepred er-maez, echu e donkad gantañ e kest paperoù renerezh roazhonat ar gazetenn.

N'out ket souezhet moarvat o welout ez eo bet savet ar *Guidexpress* gant *Skol Uhel ar Vro*. Setu pezh a skrivis e Genver diwezhañ da Yvan GUEHENNEC : “Istor *Skol Uhel ar Vro* zo da gompren evel ul lankad eus darempredoù al luskadoù breizhek gant ar Stad. Gwechall e voe krouet un aozadur all anvet ar *Fondation Culturelle* a oa aotreet da gestal evit ar brezhoneg — a zegemere ivez arc'hant digant ar galloudoù foran (ma ne fazian, da resisaat e ve ar poent-mañ). Forzh penaos, ar *Foñku* evel ma veze lesanvet, oa etre daouarn luskadoù emziskleriet feal d'ar Stad (*Bleun-Brug, Ar Falz*, lesanvet an *Tousegi*), fiziet enno an emell da zistrujañ an emsav hêr da *Gwalarn* (bodet er mare-se en-dro da *Al Liamm*) hag etre traoù all da ziskar ar yezh unvan (en amboaz-se o doa zoken ijinet un doare skrivañ, ar falc'huneg — a gaver c'hoazh dindan bluenn fosilenned 'zo). Fealded, gwirion pe finchet, luskerion ar *Foñku* d'ar Stad hag o diviz da sellout an teodyezhoù evel ar brezhoneg nemetañ o sanke en un hent dall, rak edo an teodyezhoù o vont da get hag unan a zaou : pe ez afe an Emsav da get ivez evel

ma hetent ha fin e ve da bep brezhoneg evel ma hete ar Stad, pe e teufe ar yezh diorreet gant an Emsav da vezañ anavezet evel *ar* brezhoneg ha c'hwitet e ve ken d'ar Stad war he spi ken d'ar *Foñku* war he fal.

“Evel a ouzout, kendalc'het ez eus da ziorren ar brezhoneg hag aozadurioù nevez zo diwanet dindan askell ar Stad. *Skol Uhel ar Vro* zo unan anezho. Reiñ lañs da *Skol Uhel ar Vro* oa evit ar Stad un doare da zistreiñ ar stourmerion vreizhek diwar hentoù ar sponterezh dre ginnig dezho hentoù ar c'hultur, eleze hentoù dall nevez. Ul lec'h bihan zo bet roet d'ar brezhoneg enni. Ar brezhoneg en arver e *Skol Uhel ar Vro* eo ar brezhoneg unvan bet diorreet gant an Emsav, hogen gant Emsav ar bloavezhioù tregont, eleze ur yezh dispredet ha gaonac'h hiziv. Eeun ar stadadenn : abaoe ma'z eus anezhi n'he deus *Skol Uhel ar Vro* kendaolet da ziorren netra war nep tachenn. Ur benveg dasparzhañ arc'hant n'eus ken anezhi. Ha se eo an abeg nemetañ en deus bet *Preder* da gaout darempredoù ganti. Arc'hant hon eus bet evit embann ar *Geriadur istorel* : diaes oa da izili *Skol Uhel ar Vro* nac'h o vezañ ma voe Roparz HEMON diorreer ar yezh a gomzont — en o zouez avat nebeut kaer o deus prenet ar *Geriadur istorel*. Ur gwenneg bennak hon eus bet evit daou levr all (war a hañval e voe dre un taol jediñ a-berzh tud ar C'huzul skiantel, evit nad afe ket an arc'hant-se d'un oberour all na oa ket *persona grata* ganto). Hogen bep ma'z ae an amzer hebiou e santemp an enebiezh o kreskiñ ouzh ar yezh arnevez. *Skol Uhel ar Vro* he deus krouet *Servij ar brezhoneg* ha *Termbret* gant tud hep stummadur ha fiziet enno an emell da galfichat en o c'hrakvrezhoneg termenoù evit ar gedvuhez kempred. Ar gerioù fardet evel-se n'o deus chañs ebet da vevañ ha *Skol Uhel ar Vro* a emgav er saviad ma edo ar *Foñku* : ar pezh a zo brezhoneg eviti zo tonket da vont da get dre ma'z eo anarveradus e nep kevredigezh hag unan a zaou : pe ez ay ar yezh arnevez da get evel ma hetont ha fin e vo da bep brezhoneg evel ma het al lod brasañ eus amaezhourion ar Stad, pe e teuy ar brezhoneg arnevez da vezañ *ar* brezhoneg ha *Skol Uhel ar Vro* a gollo he arbenn bezañ ; betek ma vo erlec'hiet outi un aozadur all o tegemer ar brezhoneg arnevez war-benn skoilhañ e ziorreadur evel ma'z eo bet hi erlec'hiet ouzh ar *Foñku* war an hevelep amkan.

“Komz a rez eus pennadurezhioù 'zo eus *Skol Uhel ar Vro* a ra gant termenoù arnevez en o buhez prevez. Ya, met en o labour foran en o lezont a-gostez evit ober gant yezh kefridiel *Skol Uhel ar Vro* — a oa yezh an talbenn c'hwegont ha seikont vloaz 'zo, nad eo hiziv nemet ur yezh a gilstourm. A dra sur n'en deus *Preder* netra d'ober e *Skol Uhel ar Vro*. He darempredet hon eus pa dennemp diganti arc'hant, hon arc'hant, hini hon telloù, pezh a oa mezhekaus a-walc'h. Met fin zo da bep tra, ha d'ar vezh dreist-holl... ”

Hiziv ne dennan ger ebet eus al lizher, pelloc'h ez afen zoken gant an anat ouzh anat ez eo al labour gwariañ renet en aozadur-se.

(YBAN da JC – 20 03 99)

Pezh a c'hellomp ober eo kinnig araezioù yezhel e sell d'ar vuhez louet a hetomp. Setu perak ez eo ken lu ar pasturaj alejet gant *Skol Uhel ar Vro* : un asvan a yezh a erouezont pa c'houlenner outo ober van a herouezañ ar brezhoneg gant ur pal anlavaret : diverkañ ar wir yezh oc'h eskoriñ. Sañset o defe savet al levr *kentañ* war ar Stlenneg !

Hag ezhomm oa eus ur bodad dek den evit dozviñ gerioù evel : *budjed, ajañs, servij, post labour* (e-lec'h *stael*), *post elektronek* (e-lec'h *malad elektronek*), *teknik* ha kant sotoni eus ar seurt, hep menegiñ treuzplakadurioù diwar ar galleg evel : *politikerezh* (e-lec'h *leviadurezh*), *chadenn* (*à toutes les sauces*), *kiriegezh* (e-lec'h *atebegezh*) ? N'eus ket da dortal : emeur aze dirak ul leviadurezh amkanet da vreinañ ar yezh. Gant seurt distervez ez eus peadra da heugiñ an dud yaouank a zo war glask d'ur yezh yac'h ha nevezus.

(GE da YBAN – 29 03 99)

Bez' e oa 5 000 a ziskelerion hervez *Ouest France*, 10 000 hervez an aozerion, e Karaez disadorn 27 evit arc'hañ digant ar Stad ma ve aotreet ar C'huzul Ranndir da gellidañ *Lise Diwan*. Hogen kel ebet ganto eus ar pal a rofe ster d'an amkan ez eo sevel ul *Lise Diwan*. Goulenn ma ve roet da *Diwan* un dezvad etreat da zezvadoù ar skolioù prevez hag ar skolioù Stad a chom ivez e par an amkanioù ha ne oufe bezañ ur pal kevredigezhel ha politikel. Arbenn hevelep seizi kefredel eo e oar an ambilherion e ve pep argeziad da zespizañ ur pal un andon a zisrann etrezo ha, gwazh, a zilez a-berzh an aotrouniezhoù dilennet pe anvet. Hogen tremen ent reizhiadek gant amkanioù berrdermen zo kondaoniñ an ober straed d'an difreterezh hag an embreg yezhel ha diougoadel d'ar venadurezh. Gouvriaded gopret mat ez eus eus sternioù *Skol Uhel ar Vro*, eus ar gelennerion Skol veur ensilet e *Diwan* : kement hag o emlazh remzadel e ve diskleriañ skeiñ etrezek pal ur gevredigezh wirion e piaou d'ur yezh wirion ;

dizañjeroc'h eo dezho treiñ kein d'an dremmwel ha talfasat dibourc'hioù kedvuhez an tremened.

(GE da OAM – 13 04 99)

[Un embanner parizian, *Micro Application*, en deus lakaet e goulou daou levr o tennañ d'ar stlenneg aozet gant *l'Institut culturel de Bretagne (Skol Uhel ar Vro)*. Unan anezho, *Windows 98 e brezhoneg*, zo bet degemennet gant *Ouest France* ha kelaouennoù all (*Le Point*) evel “le premier livre en breton dédié à l'informatique”. Tro hon eus bet da c'houlenn displegadurioù digant *Skol Uhel ar Vro* war hevelep doare da zianaout *Geriadur ar Stlenneg* embannet gant *Preder* e 1995. En e respont, Olier AR MOGN, atebeg war *Servij ar Brezhoneg*, skourr eus *Skol Uhel ar Vro* a voe fiziet ennañ sevel *Windows 98 e brezhoneg*, a anzav “ne vijemp ket bet evit treiñ an daou levr-se hep ho keriadur” hag a daol war an embanner bec'h ar fazi graet e degemennoù ar wask.]

Bezef pe vezef, re heñvel eo doareoù embanner an daou levr e-keñver embannadurioù *Preder* ouzh doareoù pennadurezhioù *Skol-Uhel ar Vro* evel m'hon eus bet tro da stadañ c'hoazh, na pa ve e-barzh kelaouennoù *Skol-Uhel ar Vro* he unan.

Kement-se lavaret ha peogwir e roez din an dro da ziskleriañ va mennoz e pouezin adarre war an diforc'h a zo etre hon hentoù. N'emaomp ni ket e “servij” ar brezhoneg. Lakaat a reomp ar brezhoneg en arempred estreget ar yezh. Hon buhez, ha da gentañ buhez hon spered, a savomp e brezhoneg. En amboaz-se e rankomp sevel ar brezhoneg war un dro ha re anat emañ eñ pell c'hoazh a vezañ ur wir yezh, eleze yezh ur wir gevredigezh. E se, n'eo ket tizhout yoc'h ar c'hallegerion a sellomp evel hon amkan kentañ, nebeutoc'h c'hoazh ensinklañ gerioù brezhonek er gevredigezh veziat. Hag aze eo splann ar c'hemm, an islonk evit lavarout mat, etre hon labourioù ketep. Ar yezh a reomp ni ganti, ha hi dek gwech pinvidikoc'h eget ar gwalarneg, a gavomp re skort a galz evit diraez pazenn ar gedvuhez krouus a sevenadur a spurmantomp en dremmwel (evit chom e par ar gerioù : el lec'h ma ro ur ger nevez an tu d'ober ur c'hammed war-raok e teu war wel an ezhomm eus dek ger all). En eneb, evit lakaat degemer bommoù brezhoneg gant tud n'o deus ket ezhomm eus ar brezhoneg da ren o c'hedvuhez, spletet dezho gant ar galleg en tu all d'o ezhommoù, e rankit mont a dreuzvarc'had da dreuzvarc'had : kemer da ziazez ar gwalarneg, bev seikont vloaz zo, marv hiziv, e veskañ gant pilhoù tennet eus teodyezhoù ken marv all war-benn gounit kalon ur guchennad hiraezherion, e glokaat gant amprestoù gallek war zigarez gwiskañ un neuz etrevroadel, spilhennañ gerioù eus ar yezh arnevez — a zo aze evel takonoù

mezher nevez war dibourc'hioù kozh, kollet ganto ar c'heñverioù emframmel a roe dezho o ster hag o nerzh e diarsell diorreidigezh ar yezh.

Klevout a ran da enebarguzennoù : dav eo prientiñ an dachenn, hag all. Ya moarvat, prientiñ ur c'hempennadur eus ar gevredigezh veziat da wiskañ arlivoù lec'hel hep ma paouezfe a vezañ ur vloc'henn c'hallek. Petra a ra *Ouest France*, petra a ra *Skol-Uhel ar Vro*, ma n'eo ket kenlabourat d'ar c'hempennadur-se dindan evezh Maodiernezh an Diabarzh ? Sklaer ivez ar mennadoù dezgeriet fraezh gant Bernard POIGNANT en

dro Vreizh emañ oc'h ober. N' anavezan ket da vennadoù na mennadoù da genlabourerion e *Servij ar Brezhoneg*. Mard int re *OF*, *SUAV* ha POIGNANT, ez oc'h kempoell ha ne 'm eus netra da lavarout estreget merkañ ar c'hemm etrezomp. Ma n' int ket, hag ho tisparti diouzh *SUAV* a rofe spi d' e grediñ, ez eo poent deoc'h o diskleriañ diouzh linenn ur pal politikel fraezh ha n'eo ket e-keñver amkanioù nes ha bac'h.